

BOLA SHAXSINING RIVOJIDA O‘YIN TERAPIYASINI QO‘LLASH SHART-SHAROITLARI

Ne‘matullayeva Sarvinoz Xushvaxt qizi
TerDPI Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi

Abduqahhorova Madina Ulug‘bek qizi
TerDU Maktabgacha ta‘lim psixologiyasi va pedagogikasi yo‘nalishi
3-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishidagi jarayonlar va bog‘cha yoshidagi bolalarning umumiy psixodiagnostikasi haqida kerakli ma‘lumotlar berib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: o‘yinterapiya, bola shaxsi, muloqot, motiv, o‘yin, layoqat, diqqat, xayol, bilish jarayonlari, psixik rivojlanish.

Ma‘lumki 2016- yil 29- dekabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2017-2021 yillarda maktabgacha ta‘lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2707- sonli qarorining e‘lon qilinishi sohani tubdan isloh qilish, maktabgacha ta‘lim muassasalari ishini har tomonlama takomillashtirish, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta‘lim-tarbiya berish, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish bo‘yicha ishlar olib borilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish bo‘yicha ham keng ishlar olib borilmoqda.

Maktabgacha yoshdagi bolalar shaxsining shakllanishi ko‘plab tadqiqotlar asosida o‘rganilgan. Tadqiqotchilar maktabgacha yoshidagi bolalar shaxsining shakllanishiga ko‘ra, bu davrni uch bosqichga ajratish mumkinligini ta’kidlashadi:

birinchi davr- bu 3-4 yosh oraliq‘ida bo‘lib, bola emotsional jihatdan o‘z-o‘zini boshqarishning mustahkamlanishi bilan bog‘liqdir;

ikkinchi davr-bu 4-5 yoshni tashkil qilib axloqiy o‘z-o‘zini boshqarish;

uchinchi davr esa bu 6-7 yoshni tashkil etib, shaxsiy ishchanlik va tadbirkorlik xususiyatining shakllanishi bilan xarakterlanadi.

Maktabgacha davrda axloqiy tushunchalar borgan sari qat‘iylasha boradi. Axloqiy tushunchalar manbai sifatida, ularning ta‘lim-tarbiyasi bilan shug‘ullanayotgan kattalar, shuningdek, tengdoshlari ham bo‘lishi mumkin. Axloqiy tajribalar asosan muloqot, kuzatish, taqlid qilish jarayonida, shuningdek, kattalarning ayniqsa, onalarning maqtovi va tanqidlari ta’sirida o‘tadi va mustahkamlanadi.

Maktabgacha yoshidagi bolalarda muloqotning yangi motivlari yuzaga keladi. Bu shaxsiy va ishbilarmonlik motivlaridir. Shaxsiy muloqot motivlari- bu bolani tashvishga solayotgan ichki muammolari bilan bog‘liq motivlaridir. Bu motivlarga asta-sekinlik bilan bilim, ko‘nikma va malakalarni egallash bilan bog‘liq bo‘lgan o‘qish motivlari qo‘shiladi.

Maktabgacha ta‘lim tashkilotidagi tarbiyachi bolalarning psixik rivojlanish qonuniyatlarini yaxshi bilishi bilan bir qatorda psixodiagnostik uslublarini o‘tkazishni ham bilishi zarur. Tarbiyachining vazifasi bu- omillarni to‘g‘ri aniqlash, keyinchalik bola bilan individual ish olib borib, ko‘rsatilgan xususiyatlarni yo‘qotishdan iborat.

Maktabgacha yosh davri bolalari uchun kattalar beradigan baho juda muhim. Bolalar birinchi navbatda ma‘naviy axloq me‘yor va qoidalarini, o‘z majburiyatlariga munosabat, kun tartibiga rioya etish, hayvon va narsalar bilan muomala qilish me‘yorini egallaydilar. Bunday me‘yorlarni egallash bu yoshdagi bolalar uchun qiyin hisoblanib, ularni yaxshi o‘zlashtirishi uchun syujetli- rolli o‘yinlar yordam berishi mumkin. Maktabgacha yoshining oxirlariga kelib, ko‘pchilik bolalarda aniq bir axloqiy qarashlar tarkib topadi, shuningdek, odamlarga munosabat bilan bog‘liq bo‘lgan shaxsiy sifatlar jumladan: kishilarga nisbatan diqqat-e‘tiborli,

mehribon bo‘lish xususiyati ham shakllanadi. Katta yoshdagi bolalar ko‘p hollarda o‘z xatti-harakatlari sabablarini tushuntirib bera oladilar.

O‘z-o‘zini anglash layoqati katta bog‘cha yoshidan rivojlanib, avval u qanday bo‘lganini va kelajakda qanday bo‘lishini fikrlab ko‘rishiga harakat qiladi. Bu esa bolalar beradigan " Men kichkina paytimda qanday bo‘lgan edim?", " Men katta bo‘lganimda qanday bo‘laman?" singari savollarida ko‘rinadi.

Kichik va o‘rta maktabgacha yoshida bola xarakterining shakllanishi davom etadi. U asosan, bolalarning kattalar xarakterini kuzatishlari asosida tarkib topadi. Maktabgacha yosh bolalarning xayoli, asosan, ularning turli-tuman o‘yin faoliyatlarida o‘sadi. Biroq, shu narsa diqqatga sazovorki, agar maktabgacha yoshidagi bolalarda xayol qilish qobiliyati bo‘lmaganda edi, ularning xayoli ham xilma-xil bo‘lmas edi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar xayolining o‘shishiga faol ta‘sir qiluvchi omillardan yana biri- ertaklardir. Bolalar hayvonlar haqidagi turli ertaklarni eshitganlarida shu ertaklardagi obrazlarga nisbatan ma‘lum munosabatlari yuzaga keladi.

O‘yin terapiyasi - bu terapevtik usul bo‘lib, unda o‘yin asosiy terapevtik omil hisoblanadi. O‘yin bolaning tabiiy muloqot vositasi bo‘lganligi sababli, o‘yin terapiyasi ideal uslubdir unda bolalarga o‘z his-tuyg‘ularini ifoda etish va hissiy muammolarini hal qilish imkonini beradi. O‘yinterapiyasi bolalarning psixikasi va tanasining boshqa jihatlari, birinchi navbatda, uning hissiyligi, motorli ko‘nikmalari va shaxslararo muloqot qobiliyatlari rivojlanishiga yordam beradi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, maktabgacha yosh bola shaxsining rivojlanishi va uning psixodiagnostikasi uchun juda muhim ahamiyatga ega bo'lgan davr hisoblanadi. Shu sababli bu davrga alohida e'tibor bilan qarash lozim. "Har bir ota-ona, tarbiyachi va o'quvchilar bola shaxsining xususiyatlarini bilish va uning ko'ngliga yo'l topa olishi lozim". Bu jarayonda o'yin terapiyasini qo'llash samarali yo'l siftida xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Nishanova Z.T. "Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi"
2. Ivanov P.I. "Umumiy psixologiya" "Toshkent -2018"
3. Неъматуллаева, С. (2020). Психология детей в возрасте 5-7 лет. Студенческий вестник, (5-1), 62-63.
4. Ne'Matullayeva, S. (2022). МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА О'ЙИН ТЕРАПИЯСИНИ ҚО'ЛЛАШГА ОИД ҚАРАШЛАР. Science and innovation, 1(B4), 444-449.
5. Nematullaeva, S. (2023). DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH GAME THERAPY. Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence, 2(4), 86-88.
6. Ne'matullayeva, S. (2022). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oyin terapiyasini qo'llashda innovatsion usullar. O'zbekiston milliy universiteti xabarлари, 1(6).
7. Nematullaeva, S. (2023, April). The role of play therapy in a child's life. In Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education (Vol. 1, No. 1, pp. 9-10).
8. Неъматуллаева, С. Х. (2023). Влияние Игровой Терапии В Формировании Личности Детей. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 4(2), 31-33.
9. Kizi, N. S. K. (2022). Use of Game Therapy in Preschool Educational Organizations.
10. Нематуллаева, С. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida kamolotida o'yin terapiyasining ahamiyati. Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика, 1(1), 43-46. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/psychological-service-education/article/view/23475>
11. Норбошева, М. А. (2023). КЛАССИФИКАЦИЯ МОТИВОВ УЧЕНИЯ. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 255-258.
12. НОРБОШЕВА, М. А. (2020). Отражение Национальных Ценностей В Национальных Играх. ECLSS Online 2020b, 312.
13. Нарбашева, М. А. (2021). Развитие компетентности у педагога дошкольных образовательных организаций. Наука и образование сегодня, (7 (66)), 65-66.

14. Norbosheva, M. (2022). ПСИХОЛОГИК МАСЛАҲАТДА МИЖОЗ БИЛАН СУХБАТНИ БОШЛАШ ТЕХНИКАСИ ҲАҚИДА. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6).
15. Norbosheva, M. (2023). ИГРА КАК СРЕДСТВО ОВЛАДЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2).